

3. Tamže. — 4. Linhart, J., *Problémy všestranného rozvoje osobnosti dítěte*, Pedagogika 1959, str. 572—590. — 5. Bělinová, L., *Některé otázky rozvíjení poznání dítěte předškolního věku*, Pedagogika 1961, str. 563—578.

VÝCHOVA K VEDECKÉMU SVETONÁZORU VYŽADUJE ČAS, TRPEZLIVOST A HŮŽEVNATÚ POLITICKOVÝCHOVNÚ PRÁCU

SAMO FALŤAN, C. Sc.

Veru zložitý je proces myšlienkového a morálneho oslobodenia človeka spod vplyvu náboženstva. Ostáva stále jedným z hlavných úsekov našej ideologickej a politicko-výchovnej práce. Za 18 rokov od oslobodenia sme dosiahli pravratné zmeny v ekonomike aj kultúre. Úplne sa pretvorila základňa našej spoločnosti. Buržoázny vykorisťovateľský poriadok patrí už nenávratnej minulosti. Buržoázna ideológia stratila svoju ekonomicko-mocenskú bázu. Jej myšlienková a morálna sila a návyky sa postupne rozsyávajú ako stará zrúcanina. Vykorenená však ešte nebola. Vegetuje jednak svojou zotrvačnosťou, no najmä pod vplyvom starších generácií a napokon aj pod vplyvom okolitého buržoázneho sveta.

Z prežitkov starcej buržoáznej spoločnosti najdlhšie zotráva práve náboženstvo. Naša spoločnosť rešpektuje slobodu vyznania. Náboženstvo si zachováva aj v súčasnosti svoju legálnu, organizovanú formu vplyvu na ľudí, najmä na starších ľudí, ale aj na časť našej mládeže.

Naša dospievajúca mládež už nepozná a nevie si predstaviť život vo vykorisťovateľskej spoločnosti. Nevie pochopiť z toho vyplývajúce triedne priehrady. Nikdy by už neuverila a tým menej by sa zmierila s tým „od boha a na večné veky daným“ delcním ľudí na bohatých a chudobných. Pre našu dospievajúcu mládež je to už minulosť, známa len z rozprávania starších ľudí a z kníh. A o minulosti mládeže už ani veľmi nerozmýšľa. Jej život beží rýchlo vpred, bez väčších existenčných kríz. Pozornosť mládeže sa teda celkom oprávnenne zameriava na prítomnosť a budúcnosť.

Nikto mládež nechce strašiť minulosťou, nikto jej nepraje život bez perspektívy z buržoáznej spoločnosti, ale pre správnu orientáciu vpred musí poznať a správne chápať ťažký triedny a politický boj z minulosti. Musí poznať zákonitosti spoločenského vývinu, rastúce, nastupujúce sily pokroku, ako aj pravú tvár spiatocníctva a podľa toho sa musí vedieť orientovať. Podceňovanie ponaučení z minulosti máva obyčajne za následok časté blúdenie v starých buržoáznych návykoch a v zajatí náboženských predsudkov, ktoré dožívajú pod vplyvom tradície. V dôsledku toho časť mládeže je dnes ešte ovplyvňovaná náboženstvom. A hoci má k náboženstvu istý kritický postoj, alebo aspoň apatiu, svetonázorové je ešte nie ustálená a často v jej hlavách vládne svetonázorový a ideový chaos.

Nechcem to zovšeobecňovať. Takisto nechcem tvrdiť, že by sa bolo v prevýchove starých a vo výchove mladých niečo zameškalo. Vo výchovnej práci sa už vykonalo veľa dobrého a užitočného. To všetko však nestačí. Boj s buržoáznyimi prežitkami a najmä boj za morálne a myšlienkové oslobodenie človeka spod vplyvu náboženstva je dlhodobý proces. Je to každodenný boj dvoch ideológií, zasahujúci niekoľko generácií. A zvlášť na Slovensku, kde náboženstvo malo hlboké korene, vyžiada si tento proces

ešte čas, trpezlivosť a húževnatú politickovýchovnú prácu. Vieme, že nestačí sa spoliehať len na to, že človek pracujúci v socialistických výrobných podmienkach sa sám automaticky prevychováva a zbavuje okov buržoáznych ideológií a náboženského presvedčenia. Pre formovanie nového komunistického človeka je potrebná aj sústavná ideologická výchova, ukazujúca zmysel a cieľ práce, perspektívy celej našej spoločnosti. Vychovávať a prevychovávať človeka je najzložitejšia úloha, ovplyvňovaná rôznymi okolnosťami, počínajúc sociálnym pôvodom, prostredím, individuálnymi vlastnosťami. Nie je to ani jednorazová akcia včerajška a dneška, ale ani zajtrajška. Je to sústavný, trvalý ideologický program, neoddeliteľná súčasť ďalšieho materiálneho a kultúrneho rozvoja socialistickej spoločnosti. Naším cieľom sú nielen materiálne hodnoty, ale úplné a definitívne víťazstvo vedeckého svetonázoru u každého človeka našej spoločnosti, lebo len ľudia takýchto kvalít a vyspelosti budú môcť tvoriť beztriednu komunistickú spoločnosť.

Prevýchova a boj za dokončenie úplného oslobodenia človeka spod vplyvu náboženstva a za správne chápanie materialistického svetonázoru musí sa — podľa môjho názoru — viesť ešte s väčšou intenzitou a koordinovane celým vedeckým a kultúrnym frontom. Mám dojem, že v tejto práci nám chýba nejaký konkrétny perspektívny plán, povedal by som — všenárodný výchovy. Samozrejme, existuje rozsiahle a úspešne prebiehajúce stranícke školenie. Existuje odborárske, mládežnícke školenie, ako aj školenia cestou ďalších organizácií. Aj keď tieto školenia zasahujú široký okruh, obmedzujú sa predsa len na istú časť obyvateľstva.

Treba prenikať ďalej. Mám na mysli konkrétny, všenárodný plán výchovy o vedecko-svetonázorových otázkach našej socialistickej spoločnosti, ktorý samozrejme musí riadiť a koordinovať strana. V rámci tohto plánu veľká pozornosť by sa mala venovať jednak vyvracaniu náboženských a cirkevných dogiem a objasňovaniu funkcie cirkvi u nás, i v medzinárodnom meradle, jednak treba poukazovať na cirkev (cirkvi) ako na ideologického služobníka vykorisťovateľskej spoločnosti. Samozrejme, zároveň s tým treba sústredenejšie, kompletnejšie a konkrétnejšie zoznamovať so zákonitosťami spoločenského vývoja tak vo všeobecnosti, ako aj s našou históriou a súčasnosťou, a to na konkrétnych prípadoch. Tento boj treba nerozlučne spájať s problémami života pri budovaní našej socialistickej spoločnosti, so zásadami komunistickej morálky. Nemali by chýbať ani základné otázky prírodných vied o vzniku života, nové poznatky o výskume vesmíru, nové objavy vedy a techniky.

My nechceme z človeka urobiť len slepého ateistu. Nestačí len učiť ľudí neveriť v boha a náboženstvo, ale chceme, aby tento človek pevne stál na pozíciách materialistického svetonázoru, aby tak chápal aj existenciu sveta, aby komunisticky chápal zmysel života, aby cielavedome bojoval za komunistickú spoločnosť a v každodennom živote uplatňoval komunistickú morálku.

Na pomoc ateistickej výchove máme už rozsiahlu literatúru, počnajúci základnými dielami klasikov marxizmu-leninizmu. Poučná a významná je tu aj séria kníh edície ateistickej literatúry, ktorú vydáva Spoločnosť pre šírenie politických a vedeckých poznatkov vo vydavateľstve Osveta, ako aj v edíciách iných vydavateľstiev (SVPL, Sinena). V tejto literatúre však prevláda história náboženstva a cirkvi všeobecne, menej je už konkrétneho z domáceho prostredia. Chýbajú tu diela priamo o materialistickej svetonázorovej výchove. Pravda, v Slovenskom vydavateľstve politickej literatúry vyšli už početné učebnice, napr. *Základy marxizmu-leninizmu*, *Základy marxistickej filozofie*, *Dialektický materializmus* a i. Uvedené diela sú rozsiahlymi učebnicami pre študujúcich na strednom alebo vyššom stupni. Nie sú to učebnice pre najširšie masy pracujúcich. Chýbajú série učebníc, ktoré by populárne, stručne a výstižne oboznamovali s celým

komplexom vedeckosvetonázorovej výchovy nového socialistického človeka, a ktoré by sa mali dostať do každej rodiny.

Premyslieť by sa mali aj organizačné formy výchovy. Treba využiť doterajšie skúsenosti z výchovnej práce ČSM, Spoločnosti pre šírenie politických a vedeckých poznatkov a odborov. Základný občiansky kurz svetonázorovej výchovy treba organizovať za širokého využitia názorných pomôcok všetkého druhu; zapojiť rozhlas, televíziu, vedecko-populárne filmy.

Pravda, nespravila tu všetko ani marxistická historiografia. Nemáme napr. ešte dostatočne spracovanú úlohu cirkví v službách nepriateľov slovenského ľudu až po nedávnu súčasnosť. A zvlášť na Slovensku v poslednom storočí cirkvi, najmä katolícka, stupňovali svoju protiludovú, reakčnú činnosť.

Víťazstvo Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie, úspechy budovania prvého socialistického štátu strašili nielen kapitalistický svet, ale aj cirkevných pohlavárov, predovšetkým Vatikán. Všetci cirkevní pohlavári sa aktívne zapojili do boja proti nastupujúcemu komunizmu. Cirkevná hierarchia sa na celom svete postavila do predných radov boja proti „bolševickému antikristovi“. Výrazne sa to prejavilo najmä v strednej Európe. Na Slovensku to bolo ľudáctvo a klérofašizmus, ktorý zohral tú najšpinavejšiu úlohu v službách hitlerovského Nemecka v boji proti domácim revolučným silám a Sovietskemu sväzu. Štátna a cirkevná moc tvorila celok a slúžila jednému cieľu — vojne proti Sovietskemu sväzu. Podľa ideológov klérofašistického režimu tzv. slovenský štát vznikol „z vôle božej“, „z vôle božej“ posielali slovenských vojakov do boja proti SSSR. „Z vôle božej“ hnali ľudí do koncentrákov a do masových hrobov. Kto bol proti tejto klérofašistickej vrchnosti, bol proti bohu. Klérofašisti sa radi oháňali aj národom. „Za boha a národ“ bolo ich heslo; ale ako boha používali za plášť pre svoje špinavé triedne a reakčné ciele, za zaklínadlo na ľud, tak aj národ im bol len masou nevzdelancov, ktorý nemôže rozhodovať o sebe, ani o budúcnosti. Na to sú vzdelanci, samozrejme kňazi, ktorí sú povolani na to, aby túto nevzdelanú masu viedli k poslušnosti, pokore a bázni pred vrchnosťou. Im nikdy nešlo o skutočne materiálne a kultúrne povznesenie ľudu. Takto to napokon aj praktizovali v období tzv. slovenského štátu.

Slovenské národné povstanie, ozbrojený boj ľudu pred 18 rokmi, vedený komunistickou stranou bol bojom aj proti tejto reakčnej náboženskej ideológii, proti náboženskému tmárstvu, proti spojenej reakčnej politike klérofašizmu. Ozbrojený boj ľudu bol začiatkom rozpadu panstva cirkví a náboženského tmárstva nad slovenským ľudom. Vieme, že cirkevní pohlavári sa po oslobodení znovu pokúšali vytvoriť jednotný blok buržoázných politikov a cirkví, blok proti pokrokovým silám vedeným komunistami. Tento ich pokus skrachoval, a to raz navždy a definitívne.

História týchto bojov je veľmi poučná aj pre ďalšie vedenie ateistickej výchovy, v boji za oslobodenie slovenského človeka z myšlienkového a morálneho zajatia náboženstva. Táto história by sa mala stať významnou súčasťou našej výchovnej práce.